

علم قاضی

مؤلفین:
حمزہ رضایی
بہروز مامی

سرشناسه : رضایی، حمزه، ۱۳۶۴ -

عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام

Iran. Laws, etc.

عنوان و نام پدیدآور : علم قاضی/مولف حمزه رضایی، بهروز مامی.

مشخصات نشر : تهران: گیوا، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری : ۲۳۶ص.

شابک : 978-600-451-567-2

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۲۱.

موضوع : قاضیان — ایران

رده بندی کنگره : ۱۳۹۸ ع ۸/ع ۱۰/۱۶۱۰ KMH

رده بندی دیویی : ۵۵۰۲۳/۳۴۷

شماره کتابشناسی ملی : ۵۶۴۷۳۶۸

علم قاضی

مؤلف	حمزه رضایی، بهروز مامی
سال چاپ اول	۱۳۹۸
شمارگان	۱۰۰۰۰
ناشر	انتشارات گیوا
صفحه آرایشی	سجاد حاتمی
طراح جلد	معصومه خیری
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۵۱-۵۶۷-۲
قیمت	۴۰۰,۰۰۰ ریال
آدرس ناشر: تهران، میدان انقلاب، ابتدای کارگر جنوبی، نبش کوچه مهدی زاده، پلاک ۱، طبقه ۴	
تلفن: ۰۲۱-۶۶۱۲۳۸۸۰	

مقدمه مولفین

علم قاضی به عنوان یکی از ادله اثبات دعوی از جمله مسائلی است که بعد از تصویب قانون حدود و قصاص در سال ۱۳۶۱ موضوع بسیاری از مباحث حقوقدانان، وکلاء و قضات ایران بوده است. گرچه در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ در مواد ۱۰۵ و ۱۲۰ نص صریح بر اعتبار علم حاکم شرع وجود دارد، اما درباره‌ی حدود اعتبار آن و مراد از علم حاکم شرع هیچ توضیحی داده نشده بود. در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در ماده ۱۶۰ علم قاضی را از جمله ادله اثبات جرم خوانده است و در مواد ۲۱۱ و ۲۱۲ به شرایط اعتبار علم قاضی پرداخته است. در واقع یکی از ادله مهم اثبات دعوا چه در دعوای حقوقی و چه در دعوای کیفری علم قاضی است. درخصوص حجیت علم قاضی از منظر فقه امامیه قول مشهور علم قاضی را به طور مطلق حجت می‌داند. در قانون مدنی علم قاضی به عنوان یک دلیل برای اثبات دعوا محسوب نشده ولی می‌توان گفت که در امور مدنی امارات قضایی، همان علم قاضی بر مبنای شواهد مطرح شده در پرونده می‌باشد. در امور کیفری علم قاضی اهمیت بالایی دارد و به صورت مستقل به عنوان یک دلیل اثبات دعوا محسوب شده است. اما طرق حصول این علم از منظر قانون، طرقی است که نوعاً ایجاد علم نماید. دراین کتاب ضمن بررسی طرق و روشهای گوناگون حصول علم نزد قاضی از جمله کارشناسی در امور مدنی و کیفری، برخی از شرایط و ویژگیهایی که موجب اعتبار عمل قاضی به علم شخصی خویش می‌گردد تبیین گردیده است. گفتنی است علم قاضی در صورتی معتبر است که اصطلاح بین باشد یعنی به اندازه‌ای روشن باشد که عرف جامعه به آن اهمیت دهند. همچنین علم قاضی اگر خارج از پرونده مطروحه باشد، معتبر تلقی نمی‌گردد.

مقدمه مولفین ۵

فصل اول: کلیات

مبحث اول: تعاریف مفاهیم بنیادین.....	۱۸
گفتار اول: مفاهیم اصطلاحی.....	۱۸
بند اول: مفهوم اصطلاحی علم.....	۱۸
بند دوم: مفهوم علم قاضی.....	۲۰
بند سوم: مفهوم اصطلاحی کارشناسی.....	۲۲
بند چهارم: مفهوم اصطلاحی دلیل.....	۲۴
مبحث دوم: پیشینه.....	۲۶
گفتار اول: سابقه شرعی و فقهی علم قاضی.....	۲۶
بند اول: حجیت علم قاضی از منظر فقه اسلام.....	۲۷
الف) حجیت علم قاضی در حقوق جزای ایران:.....	۲۸
ب) مبدأ پیدایش کارشناسی.....	۳۱
۱- کارشناسی قبل از اسلام.....	۳۱
۲- کارشناسی در اسلام.....	۳۲
گفتار دوم: تعریف قضا و قاضی.....	۳۴
بند اول: قضاء در لغت.....	۳۴
بند دوم: قضاء در فقه.....	۳۶
بند سوم: قاضی.....	۴۱

- بند چهارم: خلاصه اقوال فقها ۴۱
- بند پنجم: اقسام قاضی ۴۲
- مبحث سوم: علم قاضی و کارشناسی ۴۴
- گفتار اول: اهمیت علم قاضی ۴۴
- مبحث چهارم: شرایط امکان تمسک قاضی به علم خود ۴۶
- شرط اول - طریق تحصیل علم باید متعارف باشد ۴۶
- شرط دوم - منشا پیدایش علم باید در رای ذکر شود ۴۹
- شرط سوم - مستند منشا علم باید در پرونده وجود داشته باشد ۵۰
- شرط چهارم - مستند علم باید به معرض تعارض طرفین قرار داده شود ۵۱
- مبحث پنجم: اهمیت کارشناسی ۵۳
- گفتار اول: ماهیت نظریه کارشناس ۵۴
- الف) نظریه کارشناس به منزله شهادت ۵۵
- ب) نظریه کارشناس تحت عنوان اخبار عدل واحد ۵۶
- ج) نظریه کارشناس و علم قاضی ۵۹
- د) نظر کارشناس به عنوان دلیل مستقل ۶۲
- مبحث ششم: ادله اثبات دعوی و علم قاضی ۶۳
- گفتار اول: آزادی پذیرش دلیل در فقه و حقوق موضوعه ۶۴
- الف) طرق تحصیل دلیل ۶۵
- ب) اصل آزادی تحصیل دلیل ۶۹
- ج) حصری بودن ادله در قانون ۷۶
- گفتار دوم: آزادی ارزیابی دلیل توسط قاضی ۸۳
- الف) آزادی ارزیابی دلیل در فقه ۸۶
- ب) آزادی ارزیابی دلیل در حقوق موضوعه ۹۱
- مبحث هفتم: علم قاضی و نظریه کارشناس ۹۳

مبحث هشتم: علم قاضی بر اساس نظریه کارشناس.....	۹۴
گفتار اول: نظر کارشناس در احراز جرم و تعیین و تشخیص مجرم.....	۹۶
مبحث نهم: توافق و تعارض علم قاضی.....	۱۰۰
گفتار اول: توافق علم قاضی با نظر کارشناس.....	۱۰۰
گفتار دوم: تعارض علم قاضی با نظر کارشناس.....	۱۰۰
گفتار سوم: نقش کارشناسی در دادرسی در حقوق ایران.....	۱۰۲
مبحث دهم: علم قاضی.....	۱۰۸
گفتار اول: علم قاضی به عنوان دلیل در امور کیفری و حقوقی.....	۱۰۸
مبحث یازدهم: تعریف و مبانی و ویژگیها و تحولات تاریخی دلیل.....	۱۰۸
گفتار اول: تعریف دلیل.....	۱۰۸
گفتار دوم: ویژگیهای دلیل.....	۱۱۲
گفتار سوم: تحولات تاریخی دلیل.....	۱۱۳
گفتار چهارم: انواع دلایل.....	۱۲۰
مبحث دوازدهم: تعریف علم و نقش آن در امور کیفری و حقوقی.....	۱۲۱
گفتار اول: ویژگیهای علم.....	۱۲۲
گفتار دوم: طرق حصول علم.....	۱۲۵
گفتار سوم: انواع علم.....	۱۲۸
گفتار چهارم: سایر حالت‌های مختلف ذهن در کشف موضوع.....	۱۳۰
مبحث سیزدهم: علم حاصل از پرونده (رویه قضایی).....	۱۳۳
گفتار اول عوامل ایجاد علم.....	۱۳۵
بند اول: معاینه و تحقیقات.....	۱۳۶
بند دوم: بدیهیات.....	۱۳۶
بند سوم: قرائن و امارات.....	۱۳۷
بند چهارم: کارشناسی.....	۱۴۰

- مبحث چهاردهم: علم شخصی قاضی ۱۴۹
- گفتار اول: ادله جواز حکم به علم شخصی ۱۴۹
- گفتار دوم: ادله عدم جواز حکم به علم شخصی ۱۵۷
- گفتار سوم: اقناع وجدانی و مفاهیم آن ۱۶۰
- گفتار چهارم: علم قاضی در کشف حقیقت ۱۶۱

فصل دوم: علم قاضی در رسیدگی‌های قضایی

- مبحث اول: خصوصیات علم قاضی ۱۷۱
- گفتار اول: سیستم دلائل معنوی ۱۷۳
- گفتار دوم: موضوعیت علم قاضی ۱۷۴
- گفتار سوم: استقلال علم قاضی از سایر دلائل اثبات دعوی ۱۷۶
- گفتار چهارم: امکان تحصیل علم به استناد سایر دلائل ۱۷۷
- مبحث دوم: شرایط و ضوابط خاص در اعتبار علم قاضی ۱۸۱
- گفتار اول: تحصیل علم از راههای متعارف (قانونی) ۱۸۱
- گفتار دوم: علمی و منطقی بودن علم حاصله ۱۸۳
- گفتار سوم: استناد و توجه به تمام ادله قضایی مطروحه در دادگاه ۱۸۴
- مبحث سوم: علم قاضی در مقررات موضوعه ایران ۱۸۵
- گفتار اول: اعتبار علم قاضی در اثبات امور حقوقی ۱۸۷
- (۱) قانون اصلاح پاره ای از قوانین دادگستری مصوب ۱۳۵۶/۳/۲۵ ۱۹۲
- (۲) قانون تشکیل دادگاههای عمومی مصوب ۱۳۵۸ / ۷ / ۱۰ ۱۹۳
- (۳) لایحه قانونی تشکیل دادگاه مدنی خاص مصوب ۱۳۵۸ / ۷ / ۱ ۱۹۳
- (۴) قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳ / ۴ / ۱۵ ۱۹۳
- (۵) قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱ ۱۹۴

گفتار دوم: علم قاضی در سیستم حقوق کیفری.....	۱۹۵
بند اول: جایگاه علم قاضی در قانون قبل از انقلاب اسلامی.....	۱۹۶
۱) قانون آیین دادرسی کیفری ۱۲۹۰ و اصلاحیه های بعدی.....	۱۹۶
۲) قانون اصلاح پاره ای از قوانین دادگستری مصوب ۱۳۵۶/۳/۲۵.....	۱۹۸
بند دوم: جایگاه علم قاضی در قانون بعد از انقلاب اسلامی.....	۱۹۸
۱) قانون مجازات اسلامی (حدود و قصاص) مصوب ۱۳۶۱.....	۱۹۹
۲) بررسی علم قاضی در قانون تعزیرات مصوب ۱۳۶۲.....	۲۰۰
۳) قانون تعیین موارد تجدیدنظر احکام دادگاه ها و نحوه رسیدگی به آنها مصوب ۱۳۶۷/۷/۱۴.....	۲۰۱
۴) قانون تشکیل دادگاه های کیفری ۱ و ۲ و شعب دیوان عالی کشور مصوب ۱۳۶۸/۴/۲۰.....	۲۰۲
۵) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷.....	۲۰۳
۶) قانون آیین دادرسی کیفری دادگاه های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۸/۱/۲۲.....	۲۰۵
۷) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱.....	۲۰۵
۸) علم قاضی در رویه قضایی و آراء دیوان عالی کشور.....	۲۰۸
نتیجه گیری.....	۲۱۰
پیشنهادهات.....	۲۱۸
فهرست منابع و مآخذ.....	۲۲۲